

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2011, Volume: 6, Number: 1, Article Number: 1C0376

EDUCATION SCIENCES

Received: October 2010

Accepted: January 2011

Series : 1C

ISSN : 1308-7274

© 2010 www.newwsa.com

Pınar Bağçeli Kahraman

Handan Asude Başal

Uludag University

pinarbag@uludag.edu.tr

Bursa-Turkey

**ANNE EĞİTİM DÜZEYİNE GÖRE ÇOCUKLARIN CİNSİYET KALIPYARGILARI İLE OYUN
VE OYUNCAK TERCİHLERİ**

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, 7-8 yaş çocukların cinsiyet kalıpyargıları ile anne eğitim düzeyi ve çocukların oynadıkları oyun ve oyuncaklar arasındaki ilişkiyi saptamaktır. Bu amaç doğrultusunda; çocukların cinsiyetlerine ilişkin kalıpyargıları belirlemek için "Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği" ve annelerin çocuklarının oyun ve oyuncak tercihleriyle ilgili düşüncelerini öğrenmek için de araştırmacılar tarafından hazırlanan bir anket formu kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre; çocuklardaki cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılar, annenin eğitim düzeyinin yükselmesi ile birlikte artış göstermiştir. Bununla birlikte; erkek çocukların kız çocuklara göre daha kalıpyargısal oldukları belirlenmiştir. Ayrıca anne eğitim düzeylerinin çocuklarının öncelikli olarak tercih ettikleri oyuncak seçimlerini etkilemediği görülmüştür. Çocukların cinsiyetlerinin, kendilerinin tercih ettikleri oyuncakları seçerken etkili olduğu belirlenmiştir. Kız çocukları bebek ve mutfağa ilişkin oyuncakları seçerken, erkek çocukların ise araba, kamyon, tabanca gibi oyuncakları tercih ettiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Anne Eğitim Düzeyi, Toplumsal Cinsiyet, Cinsiyet Kalıpyargısı, Oyun, Oyuncak

**PLAY AND TOYS PLAYED BY CHILDREN ACCORDING TO MOTHER'S EDUCATIONAL
LEVEL WITH SEX ROLE STEREOTYPES**

ABSTRACT

The aim of the study was to determine the relation between the sex role stereotypes with the mother's educational level and play and toys preferences of children of 7-8 years old. At this aim, 'Sex Role Stereotypes Measure II' was used to determine sex stereotypes of children and a questionnaire was used to determine mother's opinions about their children's toy and game preferences. The result of the study; it was determined that sex role stereotypes of the children increased if there was more of a mother's educational level. In addition, it was determined that the male students were found to be more sex-stereotypical than female students. Also, it was seen that the mother's educational level didn't influence their children's play and toy preferences. Although the children's gender affected their toy preferences. It was seen that while the girls preferred dolls, food and utensils which are traditionally seen feminine toys, the boys preferred cars, guns and trucks etc. which are traditionally seen as masculine toys.

Keywords: Mother's Educational Level, Gender, Sex Stereotypes, Game, Toy

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Oyunun bireyin kişiliğini ve toplumsal becerilerini açığa çıkarmasında önemli bir işlevi bulunmaktadır. Çocuk oyun oynayarak toplumsallaşmakta ve topluma ayak uydurmaktadır. Oyuncak ise çocuğun toplumsallaşmasında ve kişiliğini geliştirmesinde kullanılan bir araçtır. Toplumsallaşma süreci, çocuğun kendisiyle çevre arasındaki sınırı anlaması ve kendi benliğini çevreden ayırabilmesiyle başlamaktadır (Köknel, 1999). Toplumsallaşmada aile ortamı birinci derecede önemli olmaktadır. Aile, içinde bulunduğu toplumun kurallarını ve değerlerini ödüllendirme ve cezalandırma mekanizmalarını kullanarak çocuğa vermekte ve böylece çocuğun toplumun istediği yönde gelişmesini sağlamaktadır (Wortham, 2002).

İnsanlar dişi ya da erkek cinsiyeti ile doğmakta, yetiştirilirken toplumun cinsiyetlerine özgü rollere göre kız ya da erkek çocuk olmayı öğrenerek büyümektedirler. Biyolojik cinsiyetin aksine toplumsal cinsiyet farklılığı sosyal yapılandırmaya göre farklılık göstermektedir (Akın ve Demirel, 2003). Cinsiyet (sex) kişinin kadın veya erkek olarak gösterdiği biyolojik özelliklerdir (Akın ve Demirel, 2003). Toplumsal cinsiyet (gender) ya da cinsel kimlik (gender identity) ise, bireyin kadın ya da erkek olmak konusundaki algısı ve başkalarının cinsiyetlerini tanımasıyla ilgili kavramdır (Selçuk, 1996; Eylon, 2006). Cinsel kimlik üç yaşına kadar oluşmakta olup, daha sonra çocuklar, kendi cinsiyetlerini oluşturan özellikleri kavramakta ve kendi cinsiyetlerine uygun davranışları benimsemektedirler (Jersild, 1968; Özyurt, 2006).

Kadınlar ve erkekler hakkında sahip olunan genel düşünceler "cinsiyete ilişkin kalıpyargılar" (sex stereotypes) olarak adlandırılmakta ve bu kalıpyargılar iki farklı düzeyde tanımlanmaktadır. Bem (1984) tarafından bu düzeyler şöyle açıklanmaktadır: Bunlardan birincisi olan "cinsiyet rollerine ilişkin kalıpyargılar" (sex-role stereotypes); kadınlar ve erkekler için uygun görülen birçok rol ve faaliyetler hakkındaki düşünceleri içermektedir. İkinci bir kavram olan "cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılar" (sex-trait stereotypes) ise, bir cinsiyeti, diğer cinsiyete oranla daha fazla veya daha az nitelediğine inanılan psikolojik veya davranışsal özellikleri içermektedir.

Cinsiyetlere uygun yeteneklerin, kişilik özelliklerinin, davranışların ve kendilik kavramlarının kazanılması, "cinsiyetleri ayırttırma süreci" (process of sex-typing) olarak tanımlanmakta ve cinsiyetleri ayırttırma sürecini açıklayan gelişim kuramları bulunmaktadır (Şirvanlı-Özen ve Bayraktar, 1994).

Psikanalitik Kuramın temsilcisi olan Freud'a göre; çocukların kişilikleri Oral, Anal, Fallik, Gizil ve Genital olmak üzere dört psiko-seksüel dönemden geçerek şekillenmekte ve cinsel gelişim bu sürecin temelini oluşturmaktadır (Başal, 2004 b). Freud'a (1932) göre; Fallik dönemde yaşanan oedipal ve elektra komplekslerinin ve özdeşim mekanizmalarının sonucu cinsel kimlik şekillenmektedir. Kız çocukların ilk aşk nesnesi olan babaları, erkek çocukların ise anneleridir. Elektra karmaşasında, kız çocukların kimlik gelişiminde kızlar, erkek çocukları gibi özelliklere sahip olmadığı için anneyi suçlamakta ve babaya âşık olmaktadır. Ancak daha sonraları kız çocuklar annesiyle özdeşim kurarak onu taklit ederek elektra karmaşasını aşmaya çalışmaktadır. Oedipus karmaşasını yaşayan erkek çocuk ise anneden uzaklaşarak ve babaya benzemeye çalışarak annesinin aşkını kazanmaya çalışmaktadır. Erkek çocuk, annesine ulaşmanın ve onun sevgisini kazanmanın yolunun babası gibi olmaktan geçtiğini fark ederek babası ile özdeşim kurar ve onu taklit etmeye başlamaktadır. Böylece, babası ile özdeşleşen erkek çocuk cinsiyet kimliğini erkek olarak kazanmaktadır (Freud, 1932; Eylon, 2006).

Bandura Sosyal Öğrenme Kuramı'nı ödül, ceza ve taklit üzerinde yapılandırmıştır (Berk, 2003). O'na göre, çocuk yeni davranışları, diğer kişileri gözlemleyerek taklit etmektedir. Genellikle çocuklar, gördükleri kişi başarılı, güçlü ya da popülerse ve taklit ettiğinde cezalandırma yerine ödüllendiriliyorsa o kişiyi taklit etme yolunu seçmektedirler (Kail, 2004). Çocuk kendi cinsiyetine uygun olan davranışlardan dolayı ödüllendirildiğinde cinsiyetine uygun olan davranışları taklit etmeye devam etmektedir. Dolayısıyla, erkek çocuk babasını gözlemleyerek erkek gibi olmayı, kız çocuk da annesini gözlemleyerek kadın gibi olmayı öğrenmektedir. Anne ve baba erken yaşlardan itibaren kız ve erkek çocuklarından farklı beklentilerde bulunmakta ve çocuklarının kendi cinsiyetine uygun davranış geliştirmesini sağlamaya çalışmaktadırlar. Böylece çocuklar anne ve babalarının cinsiyet rollerinin yanı sıra toplumun kurallarını da öğrenmektedirler (Berk, 2003).

Operant Koşullanma Teorisinin temelini; pekiştireçler yoluyla öğrenme oluşturmaktadır. Cinsel rol edinimi de aynı prensipler yoluyla kazanılmaktadır. Bu prensiplerin özünü ödül ve ceza oluşturmaktadır. Çocuklar çevreden almış oldukları tepkilere göre cinsiyetlerine uygun davranışlarının ödüllendirildiğini, cinsiyetlerine uygun olmayan davranışların ise eleştirildiği, cezalandırıldığı ve görmemezlikten gelindiğini farkederler. Genellikle anne ve babalar çocuklarının kendi cinsiyetlerine uygun roller geliştirmesini isterler ve bu yüzden de çocukları istedikleri yönde davrandığında onları onaylar ve ödüllendirirler. Ancak çocuklar kendi cinsiyetlerine uygun olmayan bir davranış geliştirdiğinde ise anne ve babalar çocuklarını cezalandırma eğilimi göstermektedirler. Böylece çocuk, kendi cinsiyetine uygun olan davranışı göstermesi ve geliştirmesi gerektiğinin farkına varmaya başlamaktadır (Tuğrul, 1994).

Piaget'nin geliştirdiği Bilişsel Gelişim Kuramı Duyu Hareket Dönemi, İşlem Öncesi, Somut İşlemler ve Soyut İşlemler dönemlerinden oluşmaktadır. İkinci dönem olan işlem öncesi dönem çocuklarda cinsel rol gelişiminin önem kazandığı bir dönemdir. Mantıksal düşünme bu dönemde henüz oluşmamıştır (Başal, 2004 a). Çocuklar sınırlı deneyimleriyle kalıpyargılar geliştirmekte ve bu kalıpyargılardan kolay kolay vazgeçmemektedirler. Çocuklar, çoğu kez yaşadıkları deneyimlerde önceki bilgileriyle uyuşan kavramları özümsemekte, uyuşmayanları ise görmezlikten gelmektedirler. Bu dönemde bulunan çocuğun bilişsel, duygusal, sosyal gelişimini etkileyen en önemli işlemler taklit ve oyun olmaktadır. Çocuk taklit ederek becerilerinin iyileşmesini ve gelişmesini sağlayabilmektedir (Gander and Gardiner, 1993). Bilişsel Gelişim Kuramcılarında Kohlberg (1966) ise cinsiyet gelişiminin üç aşamadan geçtiğini belirtmektedir:

- **Temel Cinsellik Kişiliği Aşaması (Basic Gender Identify):** Çocuğun kız ya da erkek olduğuna ait fiziksel farklılığı anlaması aşamasıdır.
- **Cinsel Denge Aşaması (Gender Stability):** Çocukların cinsiyetlerinin her zaman aynı kalacağı, kız ve erkek olarak büyüyeceklerini anladıkları aşamadır.
- **Cinsel Korunum-Cinsel Sabitlik Aşaması (Gender Constancy-Concervation):** İnsanların yüzeysel birtakım farklılıkları olsa bile cinsiyet değişikliğinin olmayacağı düşüncesinin geliştiği aşamadır. Örneğin; "Erkekler saçlarını uzatsa da kadın olamazlar, kadınlar pantolon giyse de kadınlardır." kavramına ulaşmaktadırlar (Başal, 2004a).

Bem (1981) tarafından geliştirilen Cinsiyet Şema Kuramına göre, cinsiyetleri ayrıştırma süreci, toplumun kadınsı ve erkeksi özellikleri tanımlamasına dayanmaktadır. Bu kurama göre, cinsel

tiplenenin ana belirleyicisi şemalardır. Şemalar günlük davranışlarımızın tümünü organize etmek için var olmak durumundadır. Cinsiyet rollerine dayanan şemalar çocukların bilgiyi sınıflamasına yardımcı olmakta ve bu süreç içinde kız ve erkek rollerine ilişkin bilgileri kazanmaktadırlar. Kısaca şema; çocuğun cinsiyetine ilişkin davranış biçimlerini gerçekleştirmesi için gerekli davranış planını içermektedir. Böylece, çocuklar hem kız hem de erkek tiplerine ait şemalar oluşturmakta ve daha sonra kendi cinsiyetlerine uygun örneklerle karşılaşınca bununla ilgilenip, çeşitli sorularla bu ilgilerini pekiştirmektedirler. Böylece birey kendi cinsiyetine uygun olan kadın ya da erkek rolünü benimsemeye çalışmaktadır (Başal, 2004a). Cinsiyet şema teorisinde, çocuklar öncelikle aktivitenin, davranışın ya da objenin kıza özgü mü yoksa erkeğe özgü mü olduğunu karar verirler (Kail, 2004). Eğer bir çocuk "Yemek yapmak kadın işidir." ya da "Erkekler balık tutarlar." diyorsa iyi şekillendirilmiş cinsiyet şeması var demektir. Çocuklarda gözlenen kalıp inanışlar, anlayış tarzı ve etkinlik seçimi cinsiyet şema düşüncesinin fazlasıyla var olduğunu göstermektedir (Berk, 2003).

Cinsiyet kalıpyargıları toplumdaki bilim, din, fikir, efsane ve geleneklerin bir örneğidir. Yani, cinsiyet kalıpyargıları öğrenilir, geliştirilir, transfer edilir ve değiştirilebilir, bu durum, toplumsallaşmanın bir parçasıdır. Bu kalıplaşmış algılamaların gerçekle hiçbir ilişkisi olmayabilir, ancak insanlar kalıpyargılara "sanki gerçekmiş" gibi inanırlar. Yani, toplumdaki algılama kalıpları; kadınları ve erkekleri belirli kalıplar içinde algılamaya yol açmaktadır (Cüceloğlu, 2002). Bu kalıplar; toplumdaki kadın-erkek imajlarını ve çeşitli ilişki biçimlerini yansıtmakta, hatta çoğu kez bilinen kalıplar vurgulanarak daha da güçlenmeleri sağlanmaktadır (Bulut ve Fincancıoğlu, 2000). Çocuğun cinsiyetine uygun davranışlarının çevresindekiler tarafından onaylanması, ödüllendirilmesi, cinsiyetine uygun olmayanların ise onaylanmaması ve genellikle olumsuz tepki ile karşılanması, çocukta cinsiyetine uygun olan davranışların pekişmesine yol açmaktadır. Bu şekilde çocuk toplumsallaşmakta, cinsiyetine uygun rolü özümsemekte ve çevre ile uyum sağlayan bir benlik ve kişilik geliştirmektedir. Böylece çocuk, kendi cinsiyetinin verdiği role bürünmekte ve bu rolü oynadığı oyuncaklara ve oyunlarına da yansıtmaya çalışmaktadır (Başaran, 1974).

Çocukların kendi cinsiyetlerine uygun özellikleri öğrenmelerinde oyun ve oyuncakların önemi büyüktür. Çünkü anne ve babalar çocuklarına cinsiyetlerine uygun oyuncaklar almakta ve onları cinsiyetlerine uygun oyun oynama konusunda etkilemektedirler. Gander ve Gandiner'e (1993) göre; anne ve babaların, çocuklarını oyuncak seçerken bile cinsiyetlerine uygun olarak yönlendirmeye çalışmaları, çocuklarını cinsel rollerine hazırlamalarının bir göstergesidir. Çocuklar cinsiyet kimliklerini öğrendikten sonra oyun ve oyuncakları cinsiyetlerine uygun seçmeye başlamakta ve ailelerinden öğrendikleri kız ve erkek özelliklerini oyunlarına yansıtmaktadırlar (Yörükoğlu, 2004). Genellikle erkek çocuklar asker, kamyon gibi oyuncakları tercih ederken; kız çocukları ise bebek ve ev eşyası gibi oyuncakları tercih etme eğilimindedirler. Genellikle de Süpermen, uzay adam gibi fantastik karakterler ve erkek çocukların fantastik oyunlarına ilham veren televizyondaki çizgi filmler ve rollerin erkek çocuklar için uygun olduğu düşünülmektedir (Goldstein, 2001).

Çocukların içinde buldukları gelişim dönemleri de onların oyunla ilgili davranışlarında etkili olmakta ve farklılık yaratmaktadır. Çocuklar tek başına oynanan oyunlardan sosyal oyunlara doğru bir gelişim izlemektedir (Akyol, 2002). Çocukların gelişim dönemlerine ve yaşlarına göre değişiklik gösteren oyun evreleri farklı araştırmacılar tarafından incelenmiş ve farklı şekillerde

açıklanmıştır. Piaget bütün çocukların aynı düşünme tarzlarında olduklarını, ancak her döneme giriş yaşlarının fiziksel ve toplumsal çevreye bağlı olarak değiştiğini ve basitten karmaşığa doğru bir yol izlendiğini belirtmektedir (Gander and Gandier, 1993). Piaget oyun evrelerini alıştırma, sembolik, kurallı olmak üzere üç aşamada incelemiştir. Motor etkinlikler, yinelenmeler ve alıştırmalar, alıştırma evrenin en belirgin özellikleridir. Böylece, çocuk çevresindeki nesnelere keşfetmekte, bedeninin ve nesnelere işlevini öğrenmekte ve bunları oyuna dönüştürerek, öğrenilmişlerle desteklemektedir (Akyol, 2002). Sembolik oyun döneminde gerçeğin ne olduğu çocuğun arzularına göre değişim göstermektedir (Göncü, 1996). Bu dönemde çocuklar çevresindeki olayları, varlıkları, yetişkinleri taklit etmektedirler. Ayrıca bu dönemde konuşma becerilerinin gelişmesi ile çocuklar oyuncak, eşya ve değişik nesnelere sürekli olarak konuşmaktadır. Örneğin; evcilik oynayarak annesini, babasını taklit ederken, oynadığı oyuncaklarıyla konuşmaktadır. Çocuk oynadığı bu hayali oyunlarda kendi deneyimlerini dile getirerek problemlerini çözmeye ya da bazı korkularını bu oyunlarla yenmeye çalışmaktadır (Weissbourd, 1991). Toplumsallaşmanın ve mantıksal düşünmenin arttığı ve çocuğun sosyal normlara uygun davranmaya başladığı evre, kurallı oyun evresidir. Artık çocuk oyun sırasında kendini oyun arkadaşlarının yerine koymakta ve arkadaşının nasıl davranabileceğini önceden tahmin etmeye çalışarak oynamaya devam etmektedir (Özdoğan, 2004).

Oyun gelişim aşamalarını belirleyen bir başka kişi de Parten'dir. Parten tarafından oyun aşamaları beş düzeye ayrılmaktadır. Bunlar tek başına (uğraşsız), seyirci rolünde, paralel, birlikte ve işbirlikçi oyun aşamalarıdır. Tek başına oyun evresinde; çocuk, ilk aylarda kendi organlarıyla ilgilenmekte ve tek başına oyun oynamaktan hoşlanmaktadır. Nesnelere yakalması, ağzına götürmesi, nesneyi atıp arkasından bakması ve kendi çıkardığı sesleri dinlemesi çocuk için birer oyun olmaktadır (Poyraz, 2003). Seyirci oyun evresinde; çocuk zamanının çoğunu daha büyük çocukları gözleyerek geçirmekte ve gözlemlediği çocuklarla sık sık konuşmakta, onlara sorular sormakta ya da fikirler vermektedir. Ancak kendisi belirgin bir şekilde oyuna girmemektedir (Parten, 1932: Akt. Gander and Gandier, 2004). Paralel oyun evresinde; çocuk, diğer çocuklarla birlikte olmaktan çok, onların yanında oynamayı sevmektedir. Bu bir tür taklit oyunu gibi olmakta çocuklar yan yana aynı oyunu oynar gibi görünmelerine rağmen aralarında sözel etkileşim kurmamaktadırlar (Sevinç, 2004). Birlikte oyun evresinde; genellikle çocuklar, paylaşma, ödünç verme gibi davranışlarda bulunarak akranlarından biriyle küçük etkinliklere katılmaya çalışmaktadırlar (Hyun, 1998). Parten'in son dönemi işbirlikçi oyun dönemidir. Çocuklar işbirlikçi oyun sırasında, birlikte bir şeyler inşa etmekte, yarışmakta, senaryolar kurmakta ve oynamakta ve oyunlarına kurallar koymaktadırlar. Bu kurallar aracılığıyla çocuklar toplumun kurallarına uymayı öğrenmektedirler. Kısaca işbirlikçi oyun, sosyal yaşam ilkelerini kapsayan davranışları içermekte ve çocukları yetişkin dünyasına hazırlamaktadır (Sevinç, 2004).

Çocuklar için oyun ciddi bir uğraştır ve çocuklar zamanlarının büyük bir kısmını oyun oynayarak geçirmektedirler. Çocuk oyununun kalitesini; anne-baba katılımı, materyaller, zaman gibi faktörler belirlemektedir (Artan, Öncü ve Elibol, 2003). Oyun bireyin kişiliğini ve toplumsal becerilerini açığa çıkarmasında en önemli adım, oyuncak ise çocuğun toplumsallaşmasında ve kişiliğini geliştirmesinde kullanılan bir araç olmaktadır (Poyraz, 2003). Oyuncaklar duyuların uyarılması yoluyla çocukların değişik deneyimler kazanarak gelişmelerini sağlamaktadırlar. Bu durumdan dolayı da çocuğun, gelişim düzeyine uygun, çok yönlü kullanımı olan ve gelişim alanlarını

destekleyici nitelikte oyuncakları seçmesi konusunda ailenin yönlendirici olması gerekmektedir (Artan, Öncü ve Elibol, 2003).

Bu araştırmanın amacı; yedi-sekiz yaş kız ve erkek çocukların anne eğitim düzeyi ile cinsiyet kalıpyargıları ve oynadıkları oyun ve oyuncaklar arasındaki ilişkiyi saptamaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Kız ve erkek çocukların cinsiyet kalıpyargıları anne eğitim düzeyine göre değişmekte midir?
- Cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılar çocukların cinsiyetlerine bağlı olarak değişmekte midir?
- Kız ve erkek çocukların oyun tercihleri anne eğitim düzeyine göre değişmekte midir?
- Kız ve erkek çocukların oyuncak tercihleri anne eğitim düzeyine göre değişmekte midir?
- Kız ve erkek çocuklarının kendilerinin tercih ettiği oyunlar nelerdir?
- Kız ve erkek çocuklarının kendilerinin tercih ettiği oyuncaklar nelerdir?
- Cinsiyetin kız ve erkek çocukların tercih ettikleri oyunlar üzerinde etkisi var mıdır?
- Cinsiyetin kız ve erkek çocukların tercih ettikleri oyuncaklar üzerinde etkisi var mıdır?

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Türkiye geleneksel bir toplum olmasına rağmen, batılılaşma çabası içinde olan bir ülkedir. Ekonomi, kentleşme, okullaşma oranının yükselmesi gibi değişimler toplumun her kesiminde hissedilse de geleneklerine sıkı sıkıya tutunmuş kesimlerde daha yavaş olmaktadır. Buna rağmen, toplumda değişen değerler kadın ve erkek özelliklerine ilişkin kalıpyargılarda da değişimin olmasına neden olmaktadır. Bu araştırma sonucunda toplumumuzda cinsiyete bağlı kalıpyargılar hakkında anne ve babaların ve eğitimcilerin bilgi sahibi olacağı ve sürdürdükleri davranış ve tutumlarında daha bilinçli ve çocuklarına daha olumlu örnekler olmalarının sağlanabileceği beklenmektedir. Dolayısıyla, bu çerçevede yapılan bir araştırmanın sonuçlarından, aile, okul ve psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerinin de yararlanabileceği düşünülmektedir.

Gelişen teknolojiyle birlikte, özellikle kentlerde yaşayan çocuklar, oyun ve oyuncaktan uzaklaşarak çoğunlukla bilgisayar, play station, atari gibi araçlara yönelmektedir. Bu yönelim, çocuğun sosyalleşmesine engel olmaktadır. Çünkü çocuklar bu oyunları oynarken ya tek başına ya da bir-iki çocukla evden dışarı çıkmadan ve eğer engellenmezse saatlerce durmadan oynamaktadırlar. Bunun sonucunda sosyalleşmeyi tam gerçekleştirememiş, diğer insanlarla iletişim kurmakta zorlanan bireyler yetişmektedir. Bu araştırma sonucunda ailelerin ve öğretmenlerin oyun ve oyuncak oynamanın çocuk için yararlarını görebileceğini ve teknolojik araçları çocuklarına kullanıdıkları daha bilinçli hareket edebileceği düşünülmektedir.

3. YÖNTEM (METHOD)

3.1. Evren ve Örneklem (Population and Sample)

Araştırmanın evrenini, Bursa İli sınırları içinde bulunan ilköğretim okullarına 2006-2007 Eğitim ve Öğretim Yılında bir ve ikinci sınıflarına devam eden yedi-sekiz yaş çocuklar ve bu çocukların anneleri oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak, Bursa İli ilköğretim okullarından yedi ilköğretim okulu araştırma kapsamına alınmış ve bir ve ikinci sınıflara devam eden 200 çocuk ve anneleri tesadüfi

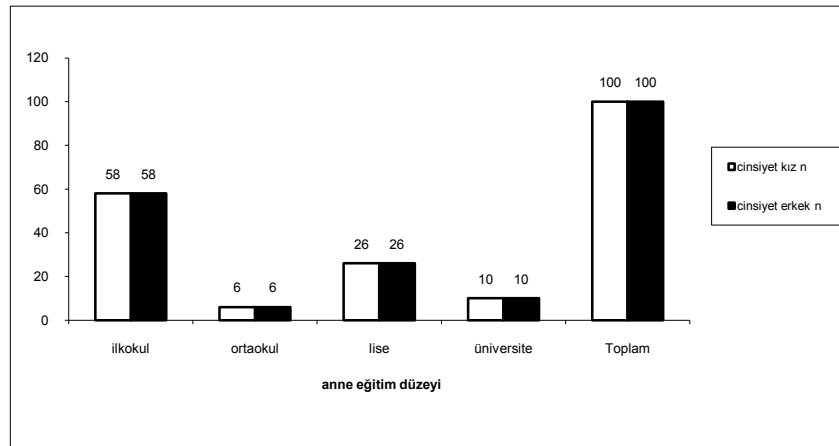
örnekleme yoluyla seçilmiştir. Aşağıda, örnekleme oluşturan annelerin eğitim düzeyleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Annelerin eğitim düzeylerinin dağılımı
(Table 1. The range of mother's educational level)

Anne Eğitim Düzeyi	n	%
ilkokul	116	58
ortaokul	12	6
lise	52	26
üniversite	20	10
Toplam	200	100

Tablo 1'de görüldüğü gibi; örnekleme oluşturan annelerin %58'i ilkokul, %6'sı ortaokul, %26'sı lise ve %10'u üniversite mezunudur.

Araştırma kapsamına giren annelerin eğitim düzeyleri ve çocukların cinsiyete göre dağılımı Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Anne eğitim düzeyine göre çocukların cinsiyetlerinin dağılımı
(Figure 1. The range of children's gender with regards to mother's educational level)

Şekil 1'de görüldüğü gibi; eğitim düzeyi ilkokul olan annelerden 58'i kız, 58'i erkek çocuğa sahiptir. Eğitim düzeyi ortaokul olan 12 anneden 6'sı kız çocuğa, 6'sı da erkek çocuğa sahiptir. Ayrıca lise mezunu olan annelerin 26'sı kız çocuğa, 26'sı da erkek çocuğa sahiptir. Üniversite mezunu olan 20 annenin ise, 10'u kız, 10'u erkek çocuğa sahiptir.

3.2. Verilerin Toplanması (Data Collection)

Araştırmada annelerin çocuklarının oynadıkları oyun ve oyuncaklar hakkındaki görüşlerini öğrenmek amacıyla, araştırmacılar tarafından hazırlanan on altı sorudan oluşan bir anket formu kullanılmıştır. Çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarının gelişim düzeyini ölçmek amacıyla Cinsiyet Kalıpyargıları Ölçeği kullanılmıştır.

3.2.1. Cinsiyet Kalıpyargıları Ölçeği (Sex Stereotype Measure II)

Çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarını ölçmek amacıyla Williams ve Bennett'in geliştirip Best ve Arkadaşlarının (1977) son şeklini verdikleri Cinsiyet Kalıpyargıları Ölçeği kullanılmıştır. Cinsiyetlere özgü kalıpyargıları ifade eden sıfatların 32 küçük öykü içinde ve kadın/erkek silüet resimleri eşliğinde çocuklara uygulanmasını içeren Cinsiyet Kalıpyargıları

Ölçeği, Türkiye’de Şirvanlı-Özen (1992) tarafından öykülerde kültüre özgü değişiklikler yapılarak son şeklini almıştır. Ayrıca ölçeğin Türkiye’de yapılan Test-Tekrar Test Güvenirlik Katsayısı .74 ve İki Yarım Güvenirlik Katsayısı .73 olarak saptanmıştır (Şirvanlı-Özen, 1992). Ölçeğin bazı araştırmacılar tarafından Türkiye’de kullanılmış olması, ölçeğin geçerli olabileceği kanısını uyandırmıştır (Şirvanlı-Özen, 1992; Karasaraçoğlu, 1998; Barutcu, 2002; Başal, 2004b).

Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği, 25x 35 cm. ölçülerinde olan kartlar üzerinde 17,5 boyunda kadın ve erkek silüetlerinin yer aldığı 32 karttan oluşmaktadır. Silüetler, mavi zemin üzerine siyah olarak çizilmiş, yüzlerinin bakış yönleri ve vücutlarının duruş şekilleri her resimde farklı verilmiştir. Otuz iki kartın 16 tanesinde kadın sağda, erkek soldayken, 16 tanesinde kadın solda, erkek sağdadır. Silüetlerin cinsiyetleri, pantolon veya elbise giymeleri ve saçlarının uzun veya kısa olmasıyla belli edilmiştir. Cinsiyetlere özgü kalıpyargıları belirten 32 sıfatın 16 tanesi kadın kalıpyargı sıfatını, 16 tanesi erkek kalıpyargı sıfatını göstermektedir. Bu kalıpyargı sıfatları 32 küçük öykü şeklinde çocuklara uygulanmaktadır. Araştırmaya katılan çocuk 16 erkek kalıpyargı sıfatından kaçında erkeği gösterdiyse bu onun “Erkek Kalıpyargı Puanını”, 16 kadın kalıpyargılarından kaçında kadını gösterdiyse bu onun “Kadın Kalıpyargı Puanını” göstermektedir. Çocuk, 16 sıfatın yarısından bir fazlasını yani en az 9 sıfatı bildiyse, bu, o çocuğun kalıpyargısal olduğunu ifade etmekte, fakat çocuk kalıpyargı sıfatlarının yarısından azını bildiyse, çocuğun geleneksel kalıpyargıların tam tersine sahip olduğunu göstermektedir. Bir çocuğa ait erkek ve kadın kalıpyargı puanlarının toplamı ise, o çocuk için “Toplam Kalıpyargı Puanını” oluşturmaktadır. Ölçeğin uygulanması sürecinde, çocukların yanıtları “Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği Kayıt ve Puanlama Formu”na kaydedilmektedir.

3.2.2. 7-8 Yaş Çocuklarının Annelerinin Çocuklarının Oyun ve Oyuncak Tercihlerine İlişkin Düşüncelerini Belirten Anket Formu (Survey Form Of 7-8 Year Old Children’s Mothers Views About Toys And Plays Preferred By Their Children)

Araştırmacılar tarafından annelerin çocuklarının oyun ve oyuncak tercihlerine yönelik görüşlerini öğrenmek amacıyla hazırlanan anket on altı sorudan oluşmaktadır. Bu sorular on bir tanesi açık uçlu soru, beş tanesi kapalı uçlu sorulardan oluşmuştur.

• Ölçeklerin Uygulanması:

Örneklemin belirlenmesinden sonra, ölçme araçlarının uygulanmasına geçilmiştir. Uygulamalara başlamadan önce, Bursa İli Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izin sağlanmıştır. Ölçeklerin uygulanması aşamasında, uygulama tarihleri önceden belirlenmiş ve belirtilen tarihlerde ilköğretim okullarına gidilerek, çocuklar sırayla boş bir odaya alınmış ve Cinsiyet Özelliklerine İlişkin Kalıpyargılar Ölçeği bireysel olarak çocuklara uygulanmıştır. Anketler araştırma kapsamına giren çocukların sınıf öğretmenleri aracılığıyla annelerine gönderilmiş ve anneler tarafından doldurulup yine öğretmenleri aracılığıyla toplanarak geri alınmıştır.

3.3. Verilerin Analizi (Data Analysis)

Araştırmada toplanan veriler, araştırmanın amaçlarına uygun olarak çözümlenmiştir. Araştırmaya katılan çocukların, cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıları ile annenin eğitim düzeyine göre değişip değişmediği karşılaştırmalı olarak ele alınmaya çalışılmıştır. Gruplardaki denek sayılarının eşit olması ve genellikle ikiden fazla grubun karşılaştırılması gerektiğinden Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmış ve gruplardan anlamlı olanların bulunması için Tukeys-HSD testinden kullanılmıştır. İstatistiksel karşılaştırmalarda anlamlılık

düzeyi .05 olarak alınmıştır. Araştırmaya katılan çocukların oyun ve oyuncak tercihlerinin ne olduğu, annelerin verdikleri bilgiler doğrultusunda belirlenmeye çalışılmış ve sonuçlar; frekans ve yüzdeler halinde tablolarla gösterilmeye çalışılmıştır.

4. BULGULAR (FINDINGS)

4.1. Çocukların Cinsiyet Kalıpyargı Puanlarına Anne Eğitim Düzeyinin Etkisine İlişkin Bulgular (Findings About Effects of Mother's Educational Level to Children's Sex Stereotype Scores)

Araştırmaya katılan çocukların, anne eğitim düzeyine göre, Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği'nden almış oldukları toplam puanlara ilişkin istatistikî bilgiler Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Anne eğitim düzeyine göre toplam cinsiyet kalıpyargı puanlarına ilişkin ortalama ve diğer istatistikî bilgiler
(Table 2. The statistical data of total sex stereotype scores with regards to mother's educational level)

Anne Eğitim Düzeyi	Sayı (n)	Ortalama (x)	Standart sapma (ss)
ilkokul	116	19,65	3,35
ortaokul	12	20,3	3,28
lise	52	21,75	4,3
üniversite	20	22,3	3,8
Toplam	200		

Tablo 2'de görüldüğü gibi; araştırma kapsamına giren çocukların toplam kalıpyargı puan ortalamaları, annesinin eğitim düzeyi ilkokul olan çocuklarda 19.65; Ortaokul olan çocuklarda ise 20.3; Lise olan çocuklarda 21.7 ve Üniversite olan çocuklarda 22.3 olarak saptanmıştır. Araştırma kapsamına giren çocukların toplam cinsiyet kalıpyargıları puanlarında annenin eğitim düzeyi arttıkça artış gösterdiği görülmüştür.

Anne eğitim düzeyi ile Toplam Cinsiyet Kalıpyargı puanlarına uygulanan Varyans Analizi sonuçları Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Anne eğitim düzeyine göre toplam cinsiyet kalıpyargı puanlarına uygulanan varyans analizi sonuçları
(Table 3. Variance analysis of total sex stereotype scores with regards to mother's educational level)

	KT	sd	KO	F
Gruplararası	229,17	3	76,39	5,69*
Grupiçi	2630,82	196	13,42	
Toplam	2859,995	199		

*.05 düzeyinde anlamlı

Tablo 3'te görüldüğü gibi; annenin eğitim düzeyinin çocukların toplam kalıpyargı puanları üzerindeki etkisi .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu anlamlı farkın kaynağını bulmak için uygulanan Tukeys-HSD Testi sonucunda, anne eğitim düzeyi ilkokul olan çocukların toplam kalıpyargı puan ortalamalarının, anne eğitim düzeyi lise olan çocukların toplam kalıpyargı puan ortalamalarından daha az olduğu saptanmıştır. Ayrıca, anne eğitim düzeyi ilkokul olan çocukların toplam kalıpyargı puan ortalamalarının, anne eğitim düzeyi üniversite olan çocukların toplam kalıpyargı puan ortalamalarından daha az olduğu da görülmüştür.

4.2. Çocukların Toplam Kalıpyargı Puanlarına Cinsiyetin Etkisi (The Effects of Gender to Children's Total Sex Stereotypes)

Araştırmaya katılan çocukların cinsiyetlerine göre; Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği'nden almış oldukları Toplam Cinsiyet Kalıpyargı puanlarına ilişkin istatistikî bilgiler Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Cinsiyete göre toplam cinsiyet kalıpyargı puanlarına ilişkin ortalama ve diğer istatistikî bilgiler
(Table 4.The statistical data of total sex stereotype scores with regards to gender)

Cinsiyet	Sayı(n)	Ortalama (x)	Standart sapma (ss)
Kız	100	20,36	2,1
Erkek	100	20,65	2,44
Toplam	200		

Tablo 4'te görüldüğü gibi; araştırma kapsamına giren kız çocukların toplam kalıpyargı puan ortalamaları 20.36, erkek çocukların toplam kalıpyargı puan ortalamaları ise 20.65 olarak bulunmuştur. Kız ve erkek çocukların cinsiyet kalıpyargı puanları arasında bir farklılık bulunmamaktadır. Diğer bir deyişle; kız çocukların cinsiyet kalıpyargı düzeyi ile erkek çocukların cinsiyet kalıpyargı düzeyleri arasında bir farklılık bulunmamaktadır.

Toplam Cinsiyet Kalıpyargı puanlarına uygulanan Varyans Analizi sonuçları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Cinsiyete göre toplam cinsiyet kalıpyargı puanlarına uygulanan varyans analizi sonuçları
(Table 5. Variance analysis of total sex stereotype scores with regards to gender)

	KT	sd	KO	F
Gruplararası	4,205	1	4,205	0,29
Grupiçi	2855,79	198	14,42	
Toplam	2859,995	199		

Tablo 5'te görüldüğü gibi, cinsiyetin çocukların Toplam Cinsiyet Kalıpyargı puanları üzerindeki etkisi anlamlı bulunmamıştır.

Araştırmaya katılan çocukların, cinsiyetlerine göre, Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği'nden almış oldukları Kadın Kalıpyargı Puanlarına ilişkin istatistikî bilgiler Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Cinsiyete göre kadın kalıpyargı puanlarına ilişkin ortalama ve diğer istatistikî bilgiler
(Table 6.The statistical data of female sex stereotype scores with regards to gender)

Cinsiyet	Sayı(n)	Ortalama (x)	Standart sapma (ss)
Kız	100	10,35	2,13
Erkek	100	9,97	2,41
Toplam	200		

Tablo 6'da görüldüğü gibi; araştırma kapsamına giren kız çocukların kadın kalıpyargı puan ortalamaları kız çocukların 10.35, erkek çocukların ise 9.97 olarak belirlenmiştir. Kısaca, kız çocuklarının kadın kalıpyargı puan ortalamalarının, erkek çocukların kadın kalıpyargı puan ortalamalarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Kadın kalıpyargı puanlarına uygulanan Varyans analizi sonuçları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Cinsiyete göre kadın kalıpyargı puanlarına uygulanan varyans analizi sonuçları

(Table 7. Variance analysis of female sex stereotype scores with regards to mother's educational level)

	KT	sd	KO	F
Gruplararası	7,22	1	7,22	1,39
Grupiçi	1029,66	198	5,2	
Toplam	1036,88	199		

Tablo 7'de görüldüğü gibi; cinsiyetin, çocukların kadın kalıpyargı puanları üzerinde herhangi bir anlamlı etkisinin olmadığı saptanmıştır. Yani kız ve erkek çocuklarının kadın kalıpyargılarını tanıma düzeylerinin aynı olduğu görülmektedir.

Araştırma kapsamına giren çocukların cinsiyetlerine göre, Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği'nden almış oldukları Erkek Kalıpyargı puanlarına ilişkin istatistikî bilgiler Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. Cinsiyete göre erkek kalıpyargı puanlarına ilişkin ortalama ve diğer istatistikî bilgiler

(Table 8. The statistical data of male sex stereotype scores with regards to gender)

Cinsiyet	Sayı (n)	Ortalama (x)	Standart sapma (ss)
Kız	100	10,01	2,01
Erkek	100	10,68	2,44
Toplam	200		

Tablo 8'de görüldüğü gibi, kız çocukların erkek kalıpyargı puan ortalamaları kız çocuklarda 10.01, erkek çocukların erkek kalıpyargı puan ortalaması ise 10.68 olarak saptanmıştır. Diğer bir deyişle, erkek çocukların erkek kalıpyargı puan ortalamaları, kız çocukların erkek kalıpyargı puan ortalamalarına göre daha yüksektir.

Araştırma kapsamına giren çocukların Erkek Kalıpyargı puanlarına uygulanan Varyans Analizi sonuçları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Cinsiyete göre erkek kalıpyargı puanlarına uygulanan varyans analizi sonuçları

(Table 9. Variance analysis of male sex stereotype scores with regards to mother's educational level)

	KT	sd	KO	F
Gruplararası	22,44	1	22,44	4,37*
Grupiçi	1024,75	198	5,18	
Toplam	1047,2	199		

* .05 düzeyinde anlamlı

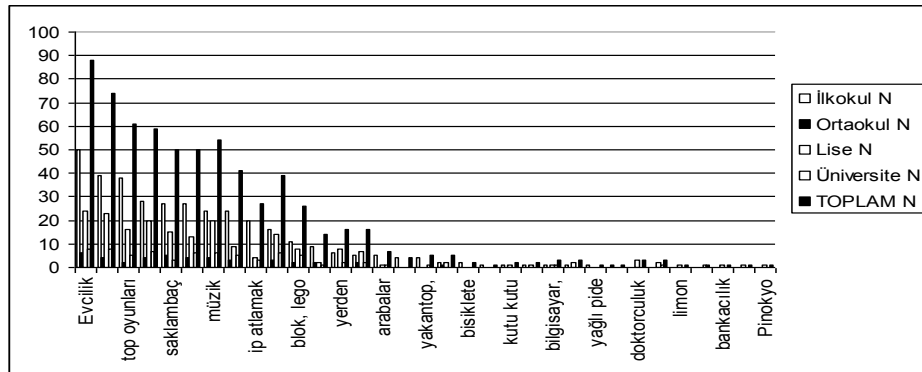
Tablo 9'da görüldüğü gibi; cinsiyetin, çocukların erkek kalıpyargı puanları üzerindeki etkisi .05 düzeyinde anlamlı bulunmuş ve erkek çocukların erkek kalıpyargı düzeylerinin kız çocukların erkek kalıpyargı düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmüştür.

4.3. Anne Eğitim Düzeyine Göre Çocukların Oyun Tercihlerine İlişkin Bulgular (Findings About Children's Play Preference With regards to Mother's Educational Level)

Araştırma kapsamına giren annelerin eğitim düzeyine göre kız çocuklarının oyun tercihleri Tablo 10 ve Şekil 2'de önem sırasına göre verilmeye çalışılmıştır.

Tablo 10. Anne eğitim düzeyine göre kız çocukların oyun tercihlerinin sınıflandırılması
(Table 10. Classification of girls' play preferences with regards to mother's educational level)

Tercih Edilen Kız Oyunları	İlkokul		Ortaokul		Lise		Üniversite		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
bebek ve bebek eşyaları	50	86,2	6	50	24	92,3	8	80	88	88
çizme-kesme-yapıştırma	39	67,2	4	33,3	23	88,5	8	80	74	74
top oyunları	38	65,5	2	16,7	16	61,5	5	50	61	61
okuma	28	48,3	4	33,3	20	76,9	7	70	59	59
saklambaç	27	46,6	5	41,7	15	57,7	3	30	50	50
müzik	24	41,4	4	33,3	20	76,9	6	60	54	54
su-kum oyunları	24	41,4	3	25	9	34,6	5	50	41	41
ip atlamak	20	34,5	0	0	4	15,4	3	30	27	27
dramatizasyon oyuncaklar	16	27,6	3	25	14	53,8	6	60	39	39
blok, lego	11	19,0	2	16,7	8	30,8	5	50	26	26
yakalambaç, kovalambaç	9	15,5	2	16,7	2	7,7	1	10	14	14
yerden yüksek, yerde kalan ebe	6	10,3	0	0	8	30,8	2	20	16	16
körebe	5	8,6	2	16,7	7	26,9	2	20	16	16
arabalar	5	8,6	0	0	1	3,8	1	10	7	7
sek sek	4	6,9	0	0	0	0,0	0	0	4	4
yakantop, ortada sıçan	4	6,9	0	0	0	0,0	1	10	5	5
öğretmenlik	2	3,4	1	8,3	2	29,6	0	0	5	5
bisiklete binmek	2	3,4	0	0	0	0,0	0	0	2	2
don	1	1,7	0	0	0	0,0	0	0	1	1
kutu kutu pense	1	1,7	0	0	1	14,8	0	0	2	2
terlik saklamaca	1	1,7	0	0	1	14,8	0	0	2	2
bilgisayar, atari oyunları	1	1,7	0	0	1	14,8	1	10	3	3
isim-şehir	1	1,7	0	0	2	29,6	0	0	3	3
yağlı pide tuzlu pide	1	1,7	0	0	0	0,0	0	0	1	1
uçak geçti	0	0,0	1	8,3	0	0,0	0	0	1	1
doktorculuk	0	0,0	0	0	3	44,4	0	0	3	3
tombala, kızma birader	0	0,0	0	0	2	0,0	0	0	0	0
limon	0	0,0	0	0	1	0,0	0	0	0	0
Wings	0	0,0	0	0	0	0,0	0	0	0	0
bankacılık	0	0,0	0	0	1	0,0	0	0	0	0
fare kapanı	0	0,0	0	0	1	0,0	0	0	0	0
Pinokyo	0	0,0	0	0	1	0,0	0	0	0	0

Şekil 2. Anne eğitim düzeyine göre kız çocukların oyun tercihlerinin sınıflandırılması
(Figure 2. Classification of girls' play preferences with regards to mother's educational level)

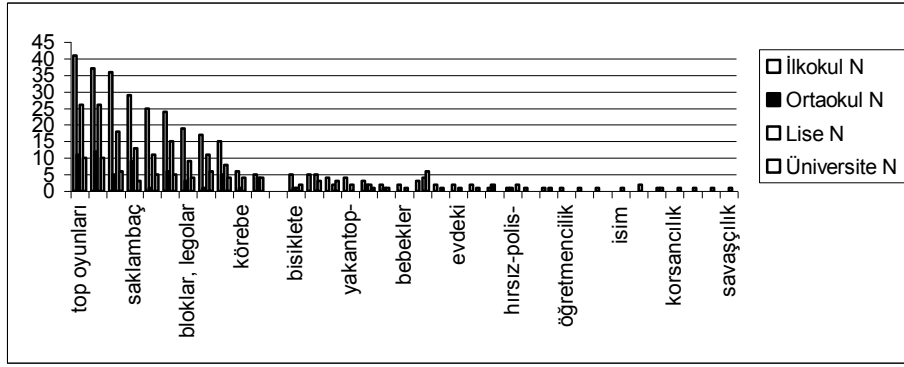
Tablo 10 ve Şekil 2’de görüldüğü gibi; kız çocukları olan ve ilkökul mezunu olan annelerin %86,2’si kız çocukların bebek ve bebek eşyalarıyla oynamaktan çok hoşlandıklarını, %67,2’si kız çocukların çizme-kesme-yapıştırma etkinliklerini çok sevdiklerini belirtmiştir. Ortaokul mezunu annelerin %50’si ise çocuklarının bebek ve bebek eşyalarıyla oynamaktan çok hoşlandığını belirtirken, %41,7’si kız çocuklarının saklambaç oynamaktan hoşlandıklarını ve %33,3’ü de çocuklarının çizme-kesme-yapıştırma etkinliğinden ve okuma etkinliğinden hoşlandığını belirtmektedir. Üniversite mezunu annelerin de %80’i kız çocuklarının bebek ve bebek eşyalarıyla oynamaktan ve çizme-kesme-yapıştırma etkinliklerinden hoşlandıklarından belirtmişlerdir. Ayrıca üniversite mezunu annelerin %70’i kız çocuklarının okuma etkinliklerinden hoşlandıklarını belirtmektedir.

Anne eğitim düzeyine göre erkek çocuklarının oyun tercihleri Tablo 11 ve Şekil 3’te gösterilmiştir.

Tablo 11. Anne eğitim düzeyine göre erkek çocukların oyun tercihlerinin sınıflandırılması

(Table 11. Classification of boys’ play preferences with regards to mother’s educational level)

Sevilen Erkek Oyunları ve Etkinlikleri	İlkokul		Ortaokul		Lise		Üniversite		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
top oyunları	41	70,7	11	91,7	26	100	10	100	88	88
arabalar	37	63,8	12	100	26	100	10	100	85	85
çizme-kesme-yapıştırma	36	62,1	5	41,7	18	69,2	6	60	65	65
saklambaç	29	50	9	75	13	50	3	30	54	54
su-kum, çamur	25	43,1	1	8,3	11	42,3	5	50	42	42
okuma	24	41,4	6	50,0	15	57,7	5	50	50	50
bloklar, legolar	19	32,8	3	25,0	9	34,6	4	40	35	35
müzik	17	29,3	1	8,3	11	42,3	6	60	35	35
futbol	15	25,9	5	41,7	8	30,8	4	40	32	32
körebe	6	10,3	1	8,3	4	15,4	0	0	11	11
kovalambaç-yakalambaç	5	8,6	4	33,3	4	15,4	0	0	13	13
bisiklete binmek	5	8,6	1	8,3	1	3,85	2	20	9	9
basketbol	5	8,6	0	0	5	19,2	3	30	13	13
dramatizasyon oyuncaklar	4	6,9	0	0	2	7,69	3	30	9	9
yakantop-ortada sıçan	4	6,9	0	0	2	7,69	0	0	6	6
yerden yüksek	3	5,2	2	16,7	2	7,69	1	10	8	8
onbirelli	2	3,4	1	8,3	1	3,85	0	0	4	4
bebekler	2	3,4	0	0	1	3,85	0	0	3	3
bilgisayar, atari oyunları	3	5,2	0	0	4	15,4	6	60	13	13
kaydırakta kaymak, salıncağa binmek	2	3,4	0	0	1	3,85	0	0	3	3
evdeki eşyalarla oynamak	2	3,4	0	0	1	3,85	0	0	3	3
satranç, domino, iskambil	2	3,4	0	0	1	3,85	0	0	3	3
istop	1	1,7	2	16,7	0	0	0	0	3	3
hırsız-polis-silahçılık	1	1,7	1	8,3	0	0	2	20	4	4
dağları deviren	1	1,7	0	0	0	0	0	0	1	1
doktorculuk	1	1,7	0	0	1	3,85	0	0	2	2
öğretmencilik	1	1,7	0	0	0	0	0	0	1	1
güreşmek	1	1,7	0	0	0	0	0	0	1	1
köşe kapmaca	1	1,7	0	0	0	0	0	0	1	1
isim türetmece, bulmaca	0	0	0	0	1	3,85	0	0	1	1
askercilik	0	0	0	0	2	7,69	0	0	2	2
örümcek adam gibi karakterleri canlandırmak	0	0	0	0	1	3,85	1	10	2	2
korsancılık	0	0	0	0	0	0	1	10	1	1
bowling	0	0	0	0	1	3,85	0	0	1	1
otoparkçılık	0	0	0	0	1	3,85	0	0	1	1
savaşçılık	0	0	0	0	1	3,85	0	0	1	1

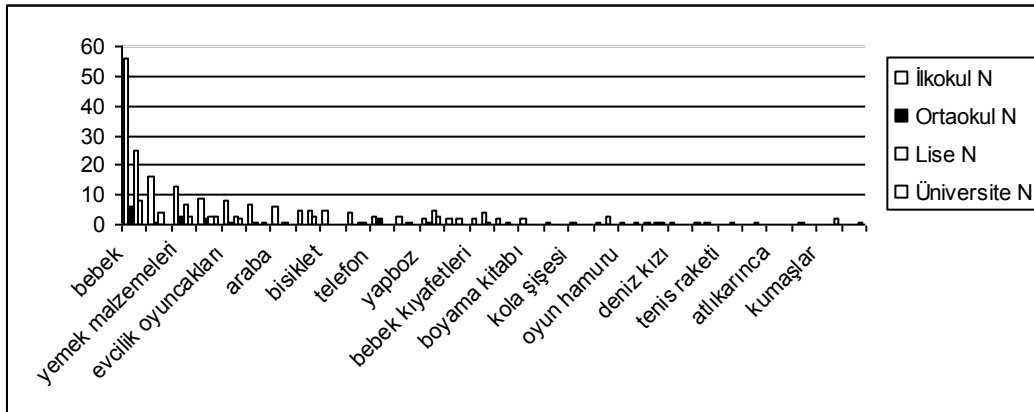

Şekil 3. Anne eğitim düzeyine göre erkek çocukların oyun tercihlerinin sınıflandırılması
(Figure 3. Classification of boys' play preferences with regards to mother's educational level)

Tablo 11 ve Şekil 3'te görüldüğü gibi; araştırma kapsamına giren ilkökul mezunun annelerinin %70,7'si erkek çocuklarının top oyunlarından, %63,8'i arabalarla oynamaktan, 62,1'i çizme-kesme-yapıştırma etkinliğinden çok hoşlandıklarını söylemişlerdir. Ortaokul mezunu annelerin hepsi, erkek çocuklarının arabalarla oynamaktan hoşlandıklarını, %91,7'si ise çocuklarının top oyunlarından hoşlandıklarını belirtmişlerdir. Lise ve üniversite mezunu annelerin %100'ü erkek çocuklarının top oyunlarından ve arabalarla oynamaktan hoşlandıklarını belirtmişlerdir. Hırsız-polis-silahçılık, korsancılık, örümcek adam gibi karakterleri canlandırma gibi şiddet içerikli oyunları üniversite mezunu annelerin çocuklarının oynadıkları görülmektedir. Ayrıca bilgisayar, atari oyunlarının çocuklar arasında giderek yaygınlaştığı görülmektedir. Bu sonuçtan ailelerin çocuklarını bu tür oyunların sakıncaları konusunda yeterince bilinçlendirmedikleri ya da bu tür oyunları oynamaktan uygun bir şekilde engellenmedikleri anlaşılmaktadır.

• **Anne Eğitim Düzeyine Göre Çocukların Oyuncak Tercihlerine İlişkin Bulgular:**

Annelerin eğitim düzeyine göre kız çocuklarının oyuncak tercihleri Şekil 4 ve Tablo 12'de verilmiştir.

Şekil 4. Anne eğitim düzeyine göre kız çocukların oyuncak tercihlerinin sınıflandırılması
(Figure 4. Classification of girls' toy preferences with regards to mother's educational level)

Tablo 12. Anne eğitim düzeyine göre kız çocukların oyuncak tercihlerinin sınıflandırılması
(Table 12. Classification of girls' toy preferences with regards to mother's educational level)

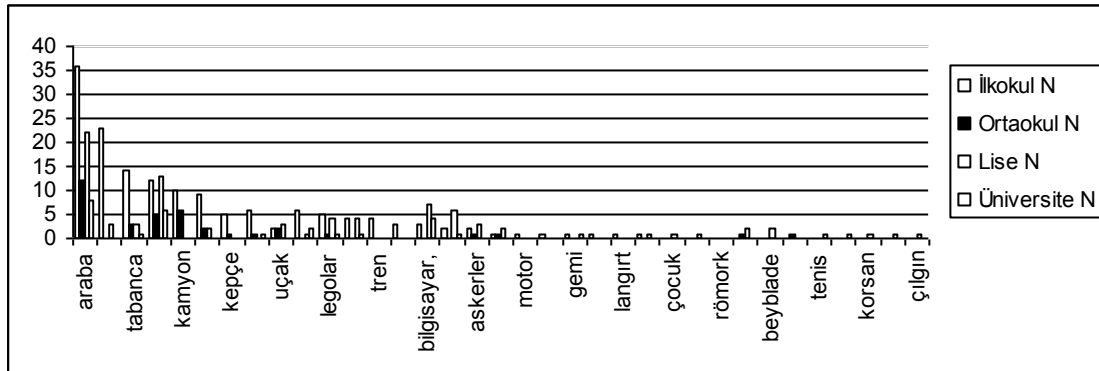
Sevilen Kız Oyuncakları	İlkokul		Ortaokul		Lise		Üniversite		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
bebek	56	96,6	6	50	25	96,2	8	80	95	95
top	16	27,6	1	8,3	4	15,4	0	0	21	21
yemek malzemeleri	13	22,4	3	25	7	26,9	3	30	26	26
peluş oyuncaklar	9	15,5	2	16,7	3	11,5	3	30	17	17
evcilik oyuncakları	8	13,8	1	8,3	3	11,5	2	20	14	14
ip	7	12,1	1	8,3	0	0	1	10	9	9
araba	6	10,3	0	0	1	3,9	0	0	7	7
lego, küpler, bloklar	5	8,6	0	0	5	19,2	3	30	13	13
bisiklet	5	8,6	0	0	0	0	0	0	5	5
bebek arabası	4	6,9	0	0	1	3,9	1	10	6	6
telefon	3	5,2	2	16,7	0	0	0	0	5	5
bilgisayar, atari	3	5,2	0	0,0	1	3,9	0	0	4	4
yapboz	2	3,4	1	8,3	5	19,2	3	30	11	11
doktor takımları	2	3,4	0	0	2	7,69	0	0	4	4
bebek kıyafetleri	2	3,4	0	0	4	15,4	1	10	7	7
makyaj takımı	2	3,4	0	0	1	3,85	0	0	3	3
boyama kitabı	2	3,4	0	0	0	0	0	0	2	2
beşik	1	1,7	0	0	0	0	0	0	1	1
kola şişesi	1	1,7	0	0	0	0	0	0	1	1
süs eşyaları	1	1,7	0	0	3	11,5	0	0	4	4
oyun hamuru	1	1,7	0	0	0	0	1	10	2	2
kendi yaptığı oyuncaklar	1	1,7	0	0	1	3,85	1	10	3	3
deniz kızı	1	1,7	0	0	0	0	0	0	1	1
kuaför takımları	1	1,7	0	0	1	3,85	0	0	2	2
tenis raketi	0	0	0	0	1	3,85	0	0	1	1
yazı tahtası	0	0	0	0	1	3,85	0	0	1	1
atlıkarınca	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
balon	0	0	1	8,3	0	0	0	0	1	1
kumaşlar	0	0	0	0	0	0	2	20	2	2
kuklalar	0	0	0	0	0	0	1	10	1	1

Tablo 12 ve Şekil 4'te görüldüğü gibi; ilkokul mezunu annelerin %96,6'sı, ortaokul mezunu annelerin %50'si, lise mezunu annelerin %96,2'si ve üniversite mezunu annelerin %80'i, kız çocuklarının bebeklerle oynamaktan büyük zevk aldığını belirtmişlerdir. İlkokul mezunu annelerin %16'sı kız çocuklarının ikinci olarak topla oynamaktan çok hoşlandığını belirtirken, ortaokul mezunu annelerin %25'i, mezunu annelerin %26,9'u, üniversite mezunu annelerin %26'sı da çocuklarının yemek malzemeleri ile oynamaktan çok hoşlandığını belirtmişlerdir. Tablo 10 incelendiğinde; üniversite mezunu annelerin %30'unun ve lise mezunu annelerin %19,2'sinin kız çocuklarının yapboz, lego, küplerle oynamaktan çok hoşlandıkları görülmektedir.

Araştırma kapsamına giren annelerin eğitim düzeyine göre erkek çocuklarının oyuncak tercihleri Tablo 13, Şekil 5'te gösterilmiştir.

Tablo 13. Anne eğitim düzeyine göre erkek çocukların oyuncak tercihlerinin sınıflandırılması
(Table 13. Classification of boys' toy preferences with regards to mother's educational level)

Sevilen Erkek Oyuncakları	İlkokul		Ortaokul		Lise		Üniversite		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
araba	36	62,1	12	100	22	84,6	8	30,8	48	48
satranç, zeka oyunları	23	39,7	0	0	3	11,5	0	0	23	23
tabanca	14	24,1	3	25,0	3	11,5	1	3,8	17	17
top	12	20,7	5	41,7	13	50	6	23,1	17	17
kamyon	10	17,2	6	50	0	0	0	0	16	16
bisiklet	9	15,5	2	16,7	2	7,7	0	0	11	11
kepçe	5	8,6	1	8,3	0	0	0	0	6	6
traktör	6	10,3	1	8,3	0	0	1	3,8	7	7
uçak	2	3,4	2	16,7	3	11,5	0	0,0	4	4
yap-boz	6	10,3	0	0	1	3,8	2	7,7	6	6
legolar	5	8,6	1	8,3	4	15,4	1	3,8	6	6
peluş oyuncaklar	4	6,9	0	0	4	15,4	1	3,8	4	4
tren	4	6,9	0	0	0	0	0	0	4	4
telefon	3	5,2	0	0	0	0	0	0	3	3
bilgisayar, play- station, atari	3	5,2	0	0,0	7	26,9	4	15,4	3	3
hulk, batman, örümcek adam, action man gibi adam oyuncaklar	2	3,4	0	0,0	6	23,1	1	3,8	2	2
askerler	2	3,4	1	8,3	3	11,5	0	0	3	3
robot	1	1,7	1	8,3	2	7,7	0	0	2	2
motor	1	1,7	0	0	0	0	0	0	1	1
yazı tahtası	1	1,7	0	0	0	0	0	0	1	1
gemi	1	1,7	0	0	0	0	1	3,8	1	1
oyuncak telefon	1	1,7	0	0	0	0	0	0	1	1
langırt	1	1,7	0	0	0	0	0	0	1	1
cilli,yoyo	1	1,7	0	0	1	3,8	0	0	1	1
çocuk dergileri	0	0	0	0	1	3,8	0	0	0	0
bulmaca	0	0	0	0	1	3,8	0	0	0	0
römork	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
monopoly, trilyoner, iskambil	0	0	1	8,3	2	7,7	0	0	0	0
beyblade	0	0	0	0	2	7,7	0	0	0	0
balon	0	0	1	8,3	0	0	0	0	0	0
tenis raketi	0	0	0	0	0	0	1	3,8	0	0
futbolcu figürlü adamlar	0	0	0	0	0	0	1	3,8	0	0
korsan gemisi	0	0	0	0	1	3,8	0	0	0	0
yumurtadan çıkan oyuncaklar	0	0	0	0	1	3,8	0	0	1	1
çalgın çubuklar	0	0	0	0	1	3,8	0	0	1	1

Şekil 5. Anne eğitim düzeyine göre erkek çocukların oyuncak tercihlerinin sınıflandırılması
(Figure 5. Classification of boys' toy preferences with regards to mother's educational level)

Tablo 13 ve Şekil 5'te; ilköğretim mezunu annelerin %62,1'inin, ortaokul mezunu annelerin %100'ünün, lise mezunu annelerin %85'inin, üniversite mezunu annelerin %80'inin çocuklarının arabalarla oynamaktan hoşlandıklarını belirttikleri görülmektedir. İlkokul mezunu annelerin %39,7'si çocuklarının satranç ve zekâ oyunları ile oynamaktan hoşlandıklarını belirtirken, ortaokul mezunu annelerin %50'si çocuklarının kamyonla oynamaktan hoşlandığını, lise mezunu annelerin %50'si ve üniversite mezunu annelerin %50'si ise çocuklarının toplu oynamaktan hoşlandıklarını belirtmektedir. Ayrıca, araştırma kapsamına giren ilköğretim mezunu annelerin %24,1'i, ortaokul mezunu annelerin %25'i, lise mezunu annelerin %21'i ve üniversite mezunu annelerin %10'u çocuklarının oyuncak tabanca ile oynadıkları görülmektedir. Bu aslında yadsınamayacak bir sayıdır. Her ne kadar annenin eğitim düzeyi arttıkça, çocukların tabanca ile oynama yüzdesi düşmüş olsa da, ailelerin çocuklarına halen onları saldırganlığa yöneltebilecek oyuncakları aldığı da görülmektedir. Bu durum aslında oldukça düşündürücüdür.

5. SONUÇ VE TARTIŞMA (CONCLUSION AND DISCUSSION)

Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; çocuklardaki cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılar, annenin eğitim düzeyinin yükselmesi ile birlikte artış göstermiştir. Bu araştırmadan çıkan sonuca paralel olarak, Karasaraçoğlu'nun (1998) da yaptığı çalışmada yüksek eğitim almış kadınların çocuklarının kalıpyargılarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ancak yüksek eğitim almış ve çalışan annelerin de çocuklarının cinsiyetlerine ilişkin kalıpyargılarının gelişiminde daha az eğitim almış ve çalışmayan annelere göre herhangi bir farklılaşmanın görülmediği yapılan bazı araştırmalarla da belirlenmiştir (Kandiyoti, 1979; Şirvanlı-Özen, 1992; Barutcu, 2002). Billings (1992) de yaptığı araştırmada ebeveynlerin eğitim düzeyinin ilköğretim öğrencilerinin cinsiyet kalıp yargılarına etkisinin olmadığını belirlemiştir.

Toplumsal cinsiyet anne-baba-çocuk ilişkisinden, okul çevresinden ve kültürel temelli cinsiyet rolü kalıpyargılarından etkilenmektedir. Anne-babanın çocuğa cinsiyet kalıpyargıları doğrultusunda tepki vermesinin, okulda öğretmenlerin kız ve erkek öğrencilerle farklı iletişim modelleri kullanmasının, yayın organlarının etkisinin ve biyolojik faktörlerin toplumsal cinsiyet üzerindeki etkisini göz ardı etmemek gerekmektedir (Eylen,2006). Bu nedenle; yüksek eğitim almış ve çalışan anneler toplumda var olan tepkileri bilmekte ve çocuklarının farklı kimliğe yönelmesinin sadece biyolojik nedenlerle değil, aile ve çevre faktörüyle de ilgili olduğunu bilmektedirler. Bu yüzden de çocuklarına daha kalıpyargısız yaklaşımlarda bulunuyor olabilirler. Nitekim, son yıllarda Türkiye'de yapılan bazı çalışma sonuçları; yüksek eğitim almış, çalışan kadınların benimsedikleri cinsiyet rolleri ile ilgili bir çatışma yaşadıklarını göstermektedir. Dolayısıyla, çatışma yaşayan eğitim düzeyi yüksek anneler, sonuçta geleneksel cinsiyet rollerine sığınmak durumunda kalmaktadırlar (Koptagel-İlal, 1992; Çiftçi, 1992; Şirvanlı-Özen ve Bayraktar, 1994; Karasaraçoğlu, 1998). Oysa eğitim düzeyi düşük olan anneler, çocuklarının cinsiyet kalıpyargılarını zaman içerisinde öğrenebileceklerine inanıyor olabilirler. Bu durum eğitim düzeyi düşük olan annelerin çocuklarının cinsiyet kalıpyargılarını kazanmasında daha rahat ve kendiliğinden rol oynamalarına sebep olabilmektedir. Bu sonuç, annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe, çocuklarının toplumsal cinsiyet gelişimleri üzerinde endişe duymalarına ve bu konuda daha ön yargılı yaklaşımlarına sebep olduğunu göstermektedir. Bu durum; çocukların yeteneklerinin cinsiyetlere göre

sınırlandırılmasına ve kendi özelliklerini kullanamayan bireylerin oluşmasına sebep olmaktadır.

Bu araştırma sonucunda elde edilen diğer bir bulgu da, cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıların gelişiminde, kız ve erkek çocuklar arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığıdır. Bu bulgu, aynı konuda yapılmış olan diğer araştırmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir (Thompson, 1975; Best ve diğerleri, 1977; Carter ve Levy, 1988; Şirvanlı-Özen, 1992; Temel, 1991; Karasaraçoğlu, 1998; Barutcu, 2002). Özdemir (2006) de 5 ve 6 yaş grubu 120 çocukla yaptığı araştırmada, cinsiyet kalıpyargılarının gelişiminde kız ve erkek çocuklar arasında farklılığın olmadığını, ancak yaşın değişimi ile beraber cinsiyete göre bir farklılaşmanın olduğunu belirlemiştir. Cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıların, kız ve erkek çocuklar arasında önemli bir fark göstermemesi, Bandura'nın (2000) Sosyal Öğrenme Kuramı ve Freud'un Psikanalitik Kuramı'nın (Gençtan, 1993) öngördüğü süreçlere uygundur. Bu kuramlara göre; çocuklardaki kalıpyargıların gelişiminde çevrelerinde yer alan aynı cinsten bireylerle özdeşim kurma ve cinsiyet rollerine uygun olan davranışların onaylanıp, pekiştirilmesi belirleyici olmaktadır. Bu araştırma kapsamına giren çocukların gelişim sürecinde, her iki cinsin gelişimi de aynı olduğu için, cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıların da gelişimi aynı olmaktadır.

Araştırma sonucunda; erkek kalıpyargıların, kız ve erkek çocuklar tarafından kadın kalıpyargılara göre daha fazla tanındığı belirlenmiştir. Bu bulgu diğer araştırmacılar tarafından yapılan bazı araştırmaların sonuçlarını destekler niteliktedir (Williams, Bennet ve Best, 1975; Best ve diğerleri, 1977; Şirvanlı-Özen, 1992; Barutcu, 2002). Erkeklerle ait kalıpyargıların kadınlara ait kalıpyargılardan daha fazla tanınmasına ilişkin bulgunun Türk kültüründe ve diğer kültürlerde de erkeklerle ait kalıpyargıların ayırt edilmesi ve erkek rollerinin daha fazla vurgulanmasına önem verilmesiyle ilişkili olduğu düşünülebilir. Ayrıca, toplumumuzda erkek çocukların daha baskın karakter olmasını isteme eğilimi vardır. Bunun sonucunda; erkek çocuklara özgü olarak düşünülen roller; erken yaşlarda daha çok vurgulanmakta, sosyalleşme sürecini erkek çocuklar, kız çocuklarına göre cinsiyete ilişkin kalıpyargılara daha çok bağlı olarak geçirmektedir.

Annelerin eğitim düzeyi, hem kız çocuklarının hem de erkek çocuklarının öncelikli olarak tercih ettikleri oyuncakları etkilemediği görülmüştür. Artan, Öncü ve Elibol'un (2003) yaptıkları çalışmada da annelerin eğitim düzeylerinin artmasıyla çocuklarına oyuncak almalarının da arttığı ve bu araştırmaya paralel olarak tabancayı zararlı bir oyuncak olarak gören annelerin sayısının da oldukça düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Arıkan ve Karaca (2004) yaptıkları araştırmada anne eğitim düzeyi yükseldikçe cinsiyete uygun oyuncak seçiminin arttığını belirlemişlerdir. Bu sonuç araştırmanın bulgularıyla çelişmektedir.

Annelerin eğitim düzeyi ne olursa olsun kız çocuklarının ilk tercih ettiği evcilik oyunudur. İlkokul, lise ve üniversite mezunu annelerin kız çocukları ikinci olarak çizme-kesme- yapıştırma etkinliğini bir oyun olarak gösterip, en çok tercih ettikleri oyun olarak belirtirken, ortaokul mezunu annelerin çocukları ikinci olarak saklambaç oyununu tercih etmektedir. Anne eğitim düzeyi yükseldikçe; geleneksel oyunlarımız arasında yer alan sek sek, don, kutu kutu pense gibi oyunların tercih edilmediği ve bu oyunların giderek yok olduğu görülmektedir. Bu oyunların yerini bilgisayar oyunları, terlik saklamaca, öğretmencilik, blok, lego oyunları, bankacılık gibi evde de oynanabilen oyunların aldığı görülmektedir. Erkek çocukların öncelikli tercihinin ise, anne eğitim düzeyine bakılmaksızın, arabalarla oynama

ve top oyunları olduğu görülmektedir. Futbol ve basketbol ilköğretim, lise ve üniversite mezunu annelerin çocuklarının tercih ettikleri oyunlar olduğu görülmüştür. Futbol ve basketbolun toplumda ön planda tutulması, gelecekte iyi para getiren meslekler olarak görülmesi ailelerin çocuklarını bu mesleklere yönlendiriyor olabileceğini düşündürmektedir. Hırsız-polis-silahçılık, korsancılık, örümcek adam gibi karakterleri canlandırma gibi şiddet içerikli oyunları genellikle üniversite mezunu annelerin çocuklarının oynadıkları görülmektedir. Ayrıca yüksek eğitimli annelerin çocukları tarafından bilgisayar, atari oyunlarının daha çok tercih edildiği görülmüştür. Özyeşer-Cinel (2006) de anne eğitim düzeyi arttıkça çocukların ev ortamında oynamayı tercih ettiklerini belirlemiştir. Onur (2007)'a göre de geçmişte açık alanlarda, bahçede, sokakta, gerçek dünyada oynanan oyunların yerini dört duvar arasına sokulan sanal, kurumsal, ticari oyunlar almaktadır. Oysa çocuk pek çok şeyi kendi kendine deneyerek öğrenmekte, kendinde var olan yeteneklerini geliştirmekte ve çeşitli beceriler kazanmaktadır. Çocuk oyun ortamında sosyalleşmektedir. Bu durum, çocukların doğal ortamdan yeterince faydalanamamasını sağlamak ve kendi oyunlarını ve oyuncaklarını oluşturmalarını engellemektedir.

Cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarla ilgili araştırma sonuçlarına göre, bebekler kızlara özgü oyuncaklar olarak adlandırılırken, arabaların ise erkekler için özgü oyuncaklar olduğu belirtilmektedir. Bu araştırma sonucunda da kızların anne eğitim düzeylerine bakılmaksızın bebekler, yemek malzemeleri gibi oyuncakları, erkeklerin ise araba, kamyon, tabanca gibi oyuncaklarla oynamayı tercih ettikleri belirlenmiştir. Bu sonuç gerek yurt dışında gerekse yurt içinde yapılan araştırmaları destekler niteliktedir. Bu araştırmaların sonucunda da kızların bebekler gibi cinsiyetlerine özgü oyuncaklarla, erkeklerin ise araba, kamyon gibi erkekler için özgü oyuncaklarla oynamayı tercih ettikleri belirlenmiştir (Giddens ve Halverson, 1981; O'Brien ve Huston, 1985; McLoyd ve Vonnice, 1983; Pomerleau ve arkadaşları, 1990; Gökkuş, 1994; Erdoğan, 1999; Peretti ve Sydney 1984; Arıkan ve Karaca, 2004). Akbalık (1998) da ilköğretim 4 ve 5. sınıf öğrencileriyle yaptığı araştırmasında kız ve erkek öğrencilerin cinsiyet kalıpyargılarına bağlı olarak mesleklere ilişkin tercihler yaptıklarını belirlemiştir. Suizzo ve Bornstein (2006) Amerika ve Fransa'da iki farklı kültürü karşılaştırmak amacıyla yaptıkları araştırmada; iki kültürde de annenin ve çocuğun davranışının çocuğun cinsiyetine göre farklılaştığını belirlemişlerdir. Pennell (2008) çocukların oyuncak tercihlerinin yıllar geçse de neden değişmediğini belirlemek amacıyla yaptığı araştırmada, günümüz çocuklarının hala cinsiyet gelişimini, kadın ve erkek olgusunun etkilediğini belirlemiştir.

6. ÖNERİLER (RECOMMENDATION)

Çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıları üzerinde çok önemli etkisi olan ailelerin çocuklarının toplumsal cinsiyet gelişimlerini gerçekleştirmeleri için cinsiyet kalıpyargıları konusunda bilinçlendirilmeleri gerekmektedir. Hem kadınsı hem erkeksi özellikleri içeren androjen cinsiyet rolünü kazandırmaya teşvik edilmesi gerekmektedir. Böylece çocuk yeteneklerini açığa çıkarma şansı bulabilecektir. Bu bakımdan, ailelerin kendilerine yardımcı olması amacıyla danışabilecekleri aile danışma merkezleri, okulların bünyesinde ve Halk Eğitim Merkezlerinde hizmet veren Ana-Baba Okulları etkin rol oynayabilmelidir. Ancak bu kurumlarda eğitim veren bireylerin öncelikle toplumsal kimliğin gelişimini bilmeleri ve bu konuda önyargıdan uzak eğitim verebilmeleri gerekmektedir.

Eğitimcilerin tutum ve davranışlarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılar açısından araştırılıp, değerlendirilmesi ve bu

konuda bilgilenmelerinin hizmet içi eğitimle sağlanması gerekmektedir. Böylece eğitimciler kız ve erkek çocuklara yönelik farklı beklentiler içinde olmadan, farklı iletişim modelleri kullanmadan, öğrencilerini gerçekçi bir biçimde algılayarak daha sağlıklı bir eğitim verebileceklerdir. Ayrıca çocukların ve ailelerin değişen toplum yapısına daha kolay ayak uydurabilmeleri açısından eğitimcilerin bilgilendirilmesi önem taşımaktadır.

Günümüzde gelişen teknoloji çocukların hazır oyuncaklara yönelmesine sebep olmaktadır. Anne eğitim düzeyi ne olursa olsun, ailelerin çoğu çocuklarına bu hazır oyuncaklardan almakta, çocuklarının doğal ortamdan faydalanmasını sağlamamaktadır. Bu bakımdan ailelerin, çocuklarına sadece hazır oyuncaklar almamaları konusunda bilinçlendirilmesi, çocuklarına içinde yaşadıkları çevredeki olanakları göstermeleri ve çevrenin etkin bir üyesi olmaları konusunda çaba göstermeleri, çocuklarının çevredeki olanakları kullanarak, oyun ve oyuncak tasarlayabilecekleri konusunda aydınlatılması gerekmektedir. Ayrıca çocuklarına oyuncak alırken, çocuğun yaşına, ihtiyaçlarına, yetenek ve ilgilerine, gelişim düzeyine göre seçim yapmaları gerektiği konusunda uyarılmalıdır. Bunun için özellikle iletişim araçlarından yararlanabildiği gibi, aile danışma merkezleri ve ana-baba okulu gibi uygulamalarla anne ve babalara bilgi verilebilir. Yine bu konuda ailelerin bilinçlendirilmesi amacıyla anne ve babalara seminerler de düzenlenmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Akbalık, F.G., (1998). İlkokul Öğrencilerinin Mesleklerin Cinsiyet Tipine İlişkin Kalıp Yargıları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 31(1),183-192.
2. Akın, A. ve Demirel, S., (2003). Toplumsal Cinsiyet Kavramı Ve Sağlığa Etkileri. C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi 25 (4), 73-82
3. Akyol, A.K., (2002). Çocuklarda Oyun Gelişimi. Çoluk Çocuk Aylık Anne Baba Eğitimci Dergisi, 4, 26-28.
4. Arıkan, D. ve Karaca, E., (2004). Annelerin Oyuncak Seçme İle İlgili Bilgi ve Uygulamaları. www.insanbilimleri.com.
5. Artan, İ., Çelebi, Ö.E., Oklan, E.F., (2003). Alt Sosyo-Ekonomik Düzey Annelerin Ev Ortamındaki Materyalleri Çocuklarının Eğitiminde Kullanım Şekilleri. OMEP Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı Bildiri Kitabı I, 337-351.
6. Barutcu, E., (2002). Özel Anaokullarına Devam Eden 6 Yaş Çocuklarının Cinsiyet Özelliklerine İlişkin Kalıpyargıları İle Annenin Sosyal Uyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
7. Başal, H.A., (a) (2004). Nasıl Mutlu Bir Çocuk Yetiştirebilirim? (2. Basım). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
8. Başal, H.A., (b) (2004). Anababa Yoksunluğunun Çocukların Cinsiyet Özelliklerine İlişkin Kalıpyargılarının ve Cinsiyet Kimliklerinin Gelişimleri Üzerine Etkisi. XII. Eğitim Kongresi Bildiriler (Cilt II), Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 827-852.
9. Başaran, F., (1974). Psiko- Sosyal Gelişim 7-11 Yaş Çocukları Üzerinde Yapılan Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara: Kalite Matbaası.
10. Baykal, S., (1988). Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Rollerine İlişkin Kalıpyargılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
11. Bem, S.L., (1981). Gender Schema Theory: A Cognitive Account of Sex Typing. Psychological Review, 88, 354-364.

12. Bem, S.L., (1984). Androgyny and Gender Schema Theory: A Conceptual and Empirical Integration. Nebraska Symposium on Motivation, 32, 179- 226.
13. Berk, L.E., (2003). Child Development. Sixth Edition, USA: Allyn And Bacon.
14. Best, D.L., diğerleri. (1977). Development of Sex-trait Stereotypes Among Young Children in United States, England and Ireland. Child Development. 48 (4), pp. 1375-1384.
15. Billings, S.K., (1992). Occupational Sex Role Stereotyping in Elementary Students. Fort Hays State University Master Theses.
16. Bulut, A. ve Fincancıoğlu, N., (2000). Toplumsal Cinsiyet. Cinsel Sağlık Bilgileri Eğitimi Öğretmen El Kitabı. İstanbul: Aşama Matbaacılık,18-19.
17. Carter, D.B. and Levy, G.D., (1988). Cognitive Aspects Of Early Sex-Role Development: The Influence Of Gender Schemas On Preschoolers' Memories And Preferences For Sex-Typed Toys And Activities. Child Development, 59, 782-792.
18. Cüceloğlu, D., (2002). İnsan ve Davranışı. (11. Basım), İstanbul: Remzi Kitabevi.
19. Çiftçi, O., (1982). Türk Kamu Yönetiminde Kadın. Türk Toplumunda Kadın, (Der: N. Abadan Unan), Ankara: Türkiye Sosyal Bilimler Derneği Yayını
20. Erdoğan, A., (1999). Üç- Altı Yaş Çocuklarının Cinsel Kimlik Kazanımlarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
21. Eylene, B.Ö., (2006). Cinsiyet. (Ed. Yıldız Kuzgun ve Deniz Deryakulu). Eğitimde Bireysel Farklılıklar. 2. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
22. Freud, S., (1932). Female Sexuality. International Journal of Psycho-Analysis, 13: 281-297. www.pep-web.org
23. Gander, M.J. a Gardiner, H.W., (2004). Çocuk ve Ergen Gelişimi. (Yay. Bekir Onur), (5. Basım), Ankara: İmge Kitabevi.
24. Gençtan, E., (1974). Çağdaş Yaşam ve Normaldışı Davranışlar. (7. Basım), İstanbul: Remzi Kitabevi.
25. Giddens, M. and Halverson, C.F., (1981). Young Children's Use of Toys in Home Environment. Family Relations, 30(1), 69-74.
26. Goldstein, J.H., (1994). Sex Differences in Toy Play And Use of Video Games, Toys, Play and Child Development. (First Published, Australia: Cambridge University Pres,110-129.
27. Gökaya, F., (1994). Anne-Babaların Cinsiyet Rolü Algıları Ve Cinsiyete Uygun Çocuk Yetiştirme Eğilimleri İle Okul Öncesi Çocuklarının Cinsiyet Rolü Gelişimi (Oyuncak Tercihi İle) Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
28. Göncü, A., (1996). Oyunun Çocuğun Hayatındaki Yeri. Eğitim Psikolojisi (ss. 59-60), Ankara: Pegem Yayıncılık.
29. Hyun, E., (1998). Culture and Development in Children's Play. Making Sense of Developmentally and Culturally Appropriate Practice (DCAP) In Early Childhood Educational Level, <http://ruby.fgcu.edu>.
30. Jersild, A., (1971). Çocuk Psikolojisi. (çev: Gülseren Günçe.) (1. Basım) (c. II-III), Ankara: Sevinç Matbaası.
31. Kail, R. V., (2004). Children and Their Development. (Third Edition), Purdue University.
32. Kandiyoti, D., (1979). Kadınlarda Psiko-Sosyal Değişim, Kuşaklar Arası Bir Karşılaştırma. Türk Toplumunda Kadın, (Der. N. Abadan Unat), Ankara: Türkiye Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.

33. Karasaraçoğlu, N., (1998). Annenin Eğitim Düzeyinin Çocuğun Cinsiyet Özelliklerine İlişkin Kalıpyargılarının Gelişimi Üzerine Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
34. Koptagel-İlal, G., (1992). Türk Kadınının Psikososyal Kimliği. Türkiye’de Kadın Olgusu, (Der: Necla Arat), İstanbul: Soy Dağıtım.
35. Köknel, Ö., (1999). Kaygıdan Mutluluğa Kişilik. (15. Basım) (ss.71-72), Ankara: Altın Kitaplar Yayınevi.
36. McLoyd, V.C., (1983). The Effects of the Structure of Play Objects on the Pretend Play of Low-Income Preschool Children. *Child Development*, 54(3) , pp. 626-635.
37. O’Brien, M. and Huston, A.C., (1985). Development of Sex-Typed Play Behavior in Toddlers. *Developmental Psychology*, 21 (5),1985, pp. 866-87.
38. Onur, B., (2007). Çocuk, Tarih ve Toplum. 1. Baskı, Ankara:İmge Kitabevi.
39. Özdemir, E., (2006). Okulöncesi Dönem Çocuklarının Cinsiyet Özelliklerine İlişkin Kalıpyargılarının İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
40. Özdoğan, B., (2004). Çocuk ve Oyun. Ankara: Anı Yayıncılık
41. Özyeşer, C.N., (2006). Farklı Sosyo-ekonomik Düzeydeki 3-6 Yaş Grubu Çocuğu Olan Anne- Babaların Oyuncak ve Oyun Materyalleri Hakkındaki Görüşlerinin ve Bu Yaş Grubu Çocukların Sahip Oldukları Oyuncak ve Oyun Materyallerinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
42. Pomerleau, Andrée, Bolduc, D., Malcuit, G., and Cossette, L., (1990). Pink or Blue: Environmental Gender Stereotypes in the First Two Years of Life. *Sex Roles*, 22 (5-6), pp.359-367.
43. Poyraz, H., (2003). Okulöncesi Dönemde Oyun ve Oyuncak. (2. Basım), Ankara: Anı Yayıncılık.
44. Parten, M.B., (1932) Social Participation Among Preschool Children. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 27, ss. 243-269.
45. Pennell, G.E., (2008). Why Boys Still Don’t Play With Barbie: Gender Socialization in Toyland, 5th Itra World Congress Toys and Culture. Book of Abstracts, 9-11Temmuz,Nafplion, Greece.
46. Peretti, P. and Sydney, T.M., (1984). Parental Toy Choice Stereotyping and Its Effects on Child Toy Preference and Sex-Role Typing. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 12(2), USA, pp. 213-216.
47. Selçuk, Z., (1996). Eğitim Psikolojisi. Ankara: Pegem Özel Eğitim Hizmetleri.
48. Sevinç, M., (2004). Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitiminde Oyun. İstanbul: Morpa Yayıncılık.
49. Suizzo, M.A. and Bornstein, M.H., (2006). French And European American Child-Mother Play: Culture And Gender Considerations. *International Journal of Behavioral Development*, 30(6), 498-508.
50. Şirvanlı, Ö.D., (1992). Annenin Çalışma Durumu ve Ebeveynin Benimsediği Cinsiyet Rolü Değişkenlerinin Çocuğun Cinsiyet Özelliklerine İlişkin Kalıpyargılarının Gelişimine Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

51. Şirvanlı, Ö.D. ve Bayraktar, R., (1994). Annenin Çalışma Durumunun Çocuğun Cinsiyet Özelliklerine İlişkin Kalıpyargılarının Gelişimi Üzerindeki Rolü. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi I. Eğitim Bilimleri Kongresi Dergisi, 3, ss. 67-74.
52. Temel, Z.F., (1991). Yetiştirme Yurdunda ve Ailesi Yanında Kalan 14-18 Yaş Grubundaki Gençlerin Cinsiyet Rolü Kimlikleri İle Moral Gelişimlerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
53. Thompson, S.K., (1975). Gender Labels and Early Sex Role Development. Child Development, 46(2), 339-347
54. Tuğrul, B., (1994). Cinsel Gelişim Kuramları ve Cinsel Eğitim. Okul Öncesi Eğitimcileri İçin El Kitabı, (ed. Şule Bilir), (ss.170-175), İstanbul:Ya-Pa Yayınları.
55. Weissbourd, B., (1991). Oyunun Önemi. (çev. Hamdi Erkunt), Yaşadıkça Eğitim Dergisi, 16, (ss18-19), İstanbul.
56. Williams, J.E., Bennett, S.M., and Best, D.L., (1975). Awareness and Expression of Sex Stereotypes in Young Children. Developmental Psychology, 11(5), pp. 633-642.
57. Wortham, S.C., (2002). Early Childhood Curriculum: Developmental Bases For Learning and Teaching. (3rd Ed.) USA: Pearson Education.
58. Yörükoğlu, A., (2004). Çocuk Ruh Sağlığı. (27. Basım. Ankara: Özgür Yayınları.